

УДК 37.376

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-10-13

БІДА Олена Анатоліївна –

доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
e-mail: tetyanna@ukr.net

КУЧАЙ Олександр Володимирович –

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9468-0486>
e-mail: kuchay@ukr.net

КУЧАЙ Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>
e-mail: tetyanna@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Потреба підвищення ефективності освітнього процесу у ЗВО України, врахування суспільних, соціально-економічних і культурних змін, що проходять у країні, зміна пріоритетів науки й освіти як головних умов відродження української державності переростає в загальнодержавну проблему. Для її розв'язання, освітній процес повинен забезпечувати підготовку такого спеціаліста, який здатний самостійно, творчо мислити, володіти ґрунтовними професійними знаннями, вміннями, навичками, прийомами і методами впровадження передових технологій, мати організаторські здібності та сформовані особистісні якості, важливі для роботи у сфері аграрного виробництва.

Аграрне виробництво потребує спеціалістів сучасного рівня, яке зумовило інтерес до проблеми готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, зокрема до питань змісту, технології формування та діагностики рівня готовності майбутніх фахівців аграрних спеціальностей [1].

Мета статті – дослідити теоретичні основи підготовки фахівців аграрного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі досліджували С. Амеліна, А. Антоненко, Ю. Букаткіна, І. Буцик, Л. Вікторова, О. Дьомін, С. Засклет, Т. Іщенко, Г. Куртова, В. Лозовецька, С. Ніколаєнко, В. Нагаєв, В. Свистун, Л. Сподін, Ю. Рожков, Л. Романенко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині ринок праці висуває нові вимоги, тому існує потреба в універсальних

фахівцях, які здатні навчатися, володіти іноземними мовами; поєднувати знання, вміння й навички за кількома спеціальностями. Сучасні умови аграрного виробництва, прогресивні технології, нові машини та технічні комплекси вимагають формування відповідних компетентностей майбутніх фахівців-аграріїв, висувають високі вимоги до їхньої кваліфікації. Факторами, які детермінують зміни в підготовці фахівців аграрної сфери, є:

- швидка плінність наукових знань, яка примушує спеціаліста постійно поповнювати свій професійно-теоретичний потенціал;
- здатність фахівця адаптуватися до швидко змінюваних виробничих умов, творча спрямованість його професійної діяльності;
- інтеграційні процеси в науці, які вимагають від спеціаліста вмінь працювати в суміжних галузях;
- актуалізація виробничо-організаторських функцій у загальній структурі професійної діяльності фахівця.

У процесі професійної підготовки студентів вирішуються протиріччя між:

- станом сучасного аграрного виробництва і змістом навчання в аграрних навчальних закладах, який не завжди відповідає вимогам, котрі ставить перед майбутнім спеціалістом утвердження нових економічних відносин на селі;
- невідповідністю усталеної практики професійної підготовки фахівців аграрних спеціальностей та необхідністю підвищення її ефективності;
- сучасним станом професійної підготовки та потребою активізації форм та методів пізнавальної діяльності студентів, підвищення рівня їхньої активної

самостійності;

- обсягом професійнозначущої інформації та навчальним часом, відведеним на її засвоєння навчальними планами;

- недостатньою сформованістю між-предметних зв'язків навчальних дисциплін.

Вченими визначено можливості кожної з парадигм освіти на різних етапах професійної підготовки. Сьогодні практика свідчить про існуючі проблеми в модернізації змісту робочих програм, вдосконаленні форм і методів навчання, а також інтенсифікації самостійної роботи студентів за існуючих норм часу на вивчення дисциплін. Вирішення цих проблем може бути забезпечено:

- впровадженням нових педагогічних технологій;

- цілеспрямованим формуванням продуктивної активності студентів у процесі професійної підготовки;

- використанням в освітньому процесі комп'ютерної техніки, розробкою й запровадженням комп'ютерних курсів.

Також позитивному вирішенню означених проблем сприятиме випуск електронних підручників і навчальних посібників українською мовою для студентів, з урахуванням сучасних освітніх технологій. Педагогічні технології повинні забезпечувати врахування постійно змінюваних умов аграрного виробництва. Майбутній спеціаліст повинен легко адаптуватися в нових виробничих умовах [1].

Професійна підготовка майбутніх фахівців аграрного профілю має свою специфіку, яка пов'язана з тим, що більшість з них є представниками сільської молоді. Ці студенти відрізняються неабиякою наполегливою спостережливістю, уважністю до особливостей природного оточення, наближеністю до екосистем місцевого навколишнього середовища і повільним та глибшим реагуванням на зовнішні подразники. Вони мають значний багаж певних уявлень, але мова у них малолітературна з наявністю діалектних елементів і місцево-говіркових вкраплень, їх словниковий запас бідніший, і в той же час колоритніший, безпосередніший, простіший у вжитку і розумінні [2].

Перспективними напрямками професійної підготовки фахівців є: використання природних ресурсів і проблеми їх відновлення; альтернативні джерела енергетики; підприємницька (бізнесова) діяльність; виробництво продукції та первинна її переробка; сервісне обслуговування; зелений туризм.

Актуальним залишається питання забезпечення навчального процесу новим

поколінням креативної навчально-методичної літератури. Як зазначають вітчизняні дослідники, збільшення часу у навчальних планах підготовки фахівців аграрної галузі на самостійну роботу та орієнтація сучасної освіти на самостійно-мотиваційне опанування студентами знань під консультативним керівництвом викладача потребує спрямування роботи на створення багатовекторного методичного забезпечення, зорієнтованого не лише на викладача, а перш за все, на студента.

Важливим компонентом розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі є стажування викладачів безпосередньо на виробництві. Головними напрямками стажування викладачів є: маркетинг і менеджмент, механізація, кормовиробництво, селекція, утримання сільськогосподарських тварин, годівля сільськогосподарських тварин, технологія виробництва і переробки молока та інші [3].

Особливостями освітнього процесу аграрних закладів освіти є їхня професійна спрямованість і тісний зв'язок із сільськогосподарським виробництвом і досягненнями науки та техніки в цій галузі. Вивченням таких особливостей і багатьох інших проблем, на нашу думку, має займатися окремий розділ педагогіки, а саме аграрна педагогіка. Значною мірою зв'язок науки та сільськогосподарського виробництва проявляється у вивченні циклу технічних дисциплін, що забезпечує теоретичну і практичну основу професійного становлення майбутнього інженера-механіка. За сучасних умов зміст професійної підготовки представляє сукупність дидактично відібраних, систематизованих на основі сучасних наукових положень відповідних наук, сконцентрованих навколо важливих проблем спеціальності. Вивчення курсу технічних дисциплін повинно забезпечити майбутньому фахівцю частку професійної підготовки з отриманням фундаментальних знань, умінь і навичок, що дадуть йому можливість швидко адаптуватися за умов сільськогосподарського виробництва, котрі постійно змінюються, та ринку праці [4].

Професійна підготовка майбутніх фахівців аграрного профілю має свою специфіку, яка пов'язана з тим, що більшість з них є представниками сільської молоді. Ці студенти відрізняються неабиякою наполегливою спостережливістю, уважністю до особливостей природного оточення, наближеністю до екосистем місцевого навколишнього середовища і повільним та глибшим реагуванням на зовнішні подразники. У часи значних економічних,

соціальних і геополітичних трансформацій суспільства в усьому світі перед системою освіти постає глобальне питання – своєчасно підготувати молодь до нових умов життя й професійної діяльності у високоавтоматизованому середовищі інформаційно-комунікаційних та інноваційних технологій, навчити їх самостійно діяти, ефективно використовувати його можливості та компетентно здійснювати професійну діяльність. Держава має забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до фахового розвитку, освоєння й упровадження наукоємних і ресурсозберезувальних технологій, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці. Сьогодні аграрний сектор є одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку нашої держави. У сучасних умовах реформування сільського господарства потрібні нові, сучасні вимоги й підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю у вищих аграрних закладах освіти.

Професійна підготовка фахівця визначається ступенем відповідності рівня його підготовки професійним вимогам, які пред'являються до нього як до фахівця, професіонала сучасними економічними умовами, ринком праці, роботодавцями. Така підготовка повинна передбачати не тільки набуття й удосконалення професійних знань і умінь, а і засвоєння нових норм суспільного життя, що дозволить випускнику ЗВО успішно адаптуватися до умов ринку, сприятиме його подальшій професійній самореалізації, забезпечить ефективну професійно-спрямовану взаємодію фахівця з навколишнім соціальним середовищем. Вища освіта покликана прискорювати, інтенсифікувати процес розвитку, удосконалення людини як особистості, суб'єкта, індивідуальності; навчити молоду покоління самостійно здобувати знання, визначати шляхи і способи самовдосконалення; сформувати позитивне ставлення до професійної освіти і самоосвіти [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Аналіз сучасної теорії і практики професійної підготовки у ЗВО дає підстави для визначення таких її ознак:

- формування системи професійно-значущих знань, умінь і якостей, форм поведінки, індивідуальних способів виконання професійної діяльності; широкопрофільність підготовки;
- формування сучасного стилю цілісного науково-професійного мислення; готовності до професійного саморозвитку, безперервної освіти і самоосвіти;

- формування соціальної і професійної позиції, розвиток професійних здібностей й особистісних якостей (самостійність, активність, креативність, мобільність, комунікативність та ін.);

- забезпечення готовності майбутніх фахівців до індивідуально-творчого виконання професійних функцій, до інноваційної діяльності;

- прикладний характер підготовки, забезпечення єдності, інтеграція її теоретичної і практичної складових; упровадження дуальної освіти.

Майбутній фахівець-аграрій повинен мати широкий світогляд, вміти проводити порівняльний аналіз моделей розвитку країн у різні епохи; бачити довгострокову перспективу, орієнтуватися на з'ясування суттєвих, об'єктивно-необхідних аспектів подій і явищ економічного розвитку. Крім того, наукова свідомість повинна сформулювати в студентів чітку систему поглядів і практичних переконань, що базуються на загальнолюдських якостях: честі, совісті, правдивості, людяності [5].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Лакатош, М. О. (2019). Професійна підготовка фахівців аграрного профілю як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота* / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород : Говерла. Вип. 2 (45). 115–119.
2. Лазарев О. В. (2020). Освіта майбутніх фахівців аграрного профілю на засадах компетентнісного підходу. URL: <https://sworld.education/simpoz7/27.pdf>
3. Заскалета С. (2020) Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2599>
4. Літвінчук С. Б. (2020). Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі за сучасних умов. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_2/18.pdf
5. Міласва І. І. (2019). Сучасні методи підготовки майбутнього фахівця-аграрія. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти. / Збірник науково-методичних праць. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Мелітополь. Випуск 22. 104–111.*

REFERENCES

1. Lakatosh, M. O. (2019). *Profesiynna pidhotovka fakhivtsiv ahrarnoho profilyu yak psykholohopedahohichna problema*. [Professional training of agricultural specialists as a psychological and pedagogical problem]. Uzhhorod.
2. Lazaryev, O. V. (2020). *Osvita maybutnikh fakhivtsiv ahrarnoho profilyu na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu*. [Education of future

specialists in agriculture on the basis of the competence approach].

3. Zaskalyeta, S. (2020). *Tendentsiyi profesiyanoi pidhotovky fakhivtsiv ahrarnoyi haluzi v Ukraini*. [Trends in professional training of agricultural specialists in Ukraine].

4. Litvinchuk, S. B. (2020). *Modernizatsiya profesiyanoi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv ahrarnoyi haluzi za suchasnykh umov*. [Modernization of professional training of future specialists in the agricultural sector in modern conditions].

5. Milayeva, I. I. (2019). *Suchasni metody pidhotovky maybutn'oho fakhivtsya-ahrariya. Udoskonalennya osvityno-vykhovnoho protsesu v zakladi vyshchoyi osvity*. [Modern methods of training future agricultural specialists. Improving the educational process in higher education]. Melitopol'.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БІДА Олена Анатоліївна – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

БІДА Олена Анатоліївна – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine.

КУЧАЙ Олександр Володимирович – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine.

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2021 р.

УДК 378.016:[373.5.011.3-051:5]

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-13-17

ВОЙТОВИЧ Оксана Петрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри екології, географії та туризму

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3056-861X>

e-mail: vojtovich_o@ukr.net

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Нині досить часто спостерігається тенденція, що учні не можуть систематизувати знання із різних тем та предметів для вирішення певних завдань, а спроможні лише фрагментарно їх відтворити. Однією з причин цього може бути перевантаження учнів навчальними предметами та відсутність зв'язку між ними в ході їх вивчення. Для вирішення цих проблем у старшій школі запропоновано, залежно від профілю школи чи класу, впроваджувати інтегровані курси. Таким, зокрема, є курс «Природничі науки», зміст якого базується на інтегративному підході до вивчення фізики, хімії, біології для розуміння цілісності природничої картини світу. В даному контексті виникла потреба підготовки майбутніх учителів природничих наук, враховуючи поточні та перспективні вимоги

системи освіти. Така спеціалізація була додана у відповідний перелік спеціалізацій «014.15 Середня освіта (Природничі науки)» згідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.10.2017 № 1368. За даними ЄДЕБО [1] підготовку майбутніх учителів природничих наук у 2020–2021 навчальному році здійснюють 14 закладів вищої освіти. З огляду на те, що започаткування цієї спеціалізації здійснено у більшості закладів на базі вже акредитованих відповідних спеціальностей «014.05. Середня освіта (Біологія/та здоров'я людини)», «014.06. Середня освіта (Хімія)», «014.07. Середня освіта (Географія)», «014.08. Середня освіта (Фізика)», то з кадровим, інформаційним та матеріально-технічним забезпеченням особливих труднощів не виникало. Основне – це закласти правильний збалансований набір загальних та спеціальних (фахових)